

УДК 657.2

ВІДОБРАЖЕННЯ ПОТОЧНОЇ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПЕРЕД ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ

Махиня І.М., Дудлів Н.О.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

У статті проаналізовано економічну сутність поточної кредиторської заборгованості перед постачальниками та підрядниками. Обґрунтовано значення достовірного її відображення у фінансовій звітності підприємства. Розглянуто проблемні питання щодо обліку такої заборгованості. Досліджено такі аспекти: відображення юридичних зобов'язань в позабалансовому обліку; введення додаткових аналітичних рахунків до рахунка 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»; доповнення Балансу (Звіту про фінансовий стан) інформацією про прострочену кредиторську заборгованість. Запропоновано напрями удосконалення обліку поточних зобов'язань на підприємстві.

Ключові слова: зобов'язання, поточна кредиторська заборгованість, постачальники, підрядники, підприємство, фінансова звітність.

Постановка проблеми дослідження. У процесі господарської діяльності будь-яке підприємство для забезпечення свого функціонування купує матеріальні цінності, оплачує виконані роботи і надані послуги.

Виникнення поточної кредиторської заборгованості за товари (роботи, послуги) відбувається через розбіжність у часі між моментом постачання та сплатою за рахунком. Цей вид зобов'язань представляє собою тимчасово вільні обігові кошти та суттєво впливає на фінансову стійкість та платоспроможність суб'єкта господарювання.

Недосконалість розрахунків з постачальниками та підрядниками, недбалість працівників, шахрайство та зловживання службовими повноваженнями стають причинами виникнення значної кредиторської заборгованості. Як результат – порушення розрахункової й фінансової дисципліни.

Саме тому набуває великого значення правильне, ефективне та своєчасне ведення розрахунків з постачальниками та підрядниками та достовірне їх відображення у фінансовій звітності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних науковців проблемні аспекти щодо оптимізації обліку розрахунків із постачальниками та підрядниками, а також їх достовірного відображення у фінансовій звітності досліджували Ф.Ф. Бутинець, Ю.А. Верига, Г.В. Власюк, С.Ф. Голов, В.М. Добровський та інші.

Не обминули дану проблему й праці таких зарубіжних вчених: Л.А. Бернстайна, М.Ф. Ван Бреда, Е.С. Хендріксена та інших. В них розглянуто наукові підходи до регулювання і підтримання оптимальної частки поточних зобов'язань за товари (роботи, послуги) у фінансовій звітності, обґрунтовано їх вплив на фінансову стійкість та платоспроможність підприємства.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Не дивлячись на значні напрацювання науковців, відсутня цілісна методика щодо визначення сутності кредиторської заборгованості перед постачальниками та підрядниками, порядку її відображення в обліку й звітності, яка б забезпечувала беззаперечну якість та прозорість даної інформації.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження економічної сутності поточ-

ної кредиторської заборгованості перед постачальниками та підрядниками, визначення особливостей її відображення у фінансовій звітності; пошук напрямів удосконалення обліку поточних зобов'язань на підприємстві.

Виклад основного матеріалу. Для ефективного функціонування всіх ланок суб'єкта господарювання необхідно мати достовірну інформацію про фінансовий стан підприємства, зокрема про кредиторську заборгованість.

Зобов'язання розглядаються як кредиторська заборгованість, якщо вони:

- мають місце в теперішньому і є наслідком минулих фактів господарського життя (придбання товарів; нанесення збитків, за які підприємство несе відповідальність тощо);

- пов'язані з необхідністю майбутніх платежів з метою збереження господарських зв'язків підприємства або у відповідності з нормальним здійсненням господарської діяльності;

- мають визначений термін виконання (проте конкретна дата може бути не відома) [4].

Загалом під кредиторською заборгованістю за товари, роботи, послуги розуміють суму зобов'язань, яку підприємство має сплатити постачальникові або підрядникові за отримані товари, надані послуги, виконані роботи.

Інформація про стан розрахунків з постачальниками та підрядниками знаходить своє відображення у фінансовій звітності підприємств. Зобов'язання перед постачальниками та підрядниками представлені в III розділі «Поточні зобов'язання і забезпечення» пасиву Балансу (Звіту про фінансовий стан) рядком 1615 «Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги» [3]. Цей вид зобов'язань відображається також у Звіті про рух грошових коштів, а саме у формі № 3 в I розділі «Рух коштів у результаті операційної діяльності» рядком 3100 «Витрачання на оплату: товарів (робіт, послуг)» та у формі № 3-н в однойменному розділі рядком 3560 «Збільшення (зменшення) поточних зобов'язань».

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації щодо зобов'язань та її розкриття у фінансовій звітності визначені в П(С)БО 11 «Зобов'язання» [4]. На розмір зобов'язань можуть вплинути валютні курси, що відобра-

жається у П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» [5]. У міжнародній практиці порядок визначення та відображення короткострокових зобов'язань визначається відповідно до МСБО 1 «Подання фінансової звітності» [1], МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» [2].

Слід відмітити, що наявність поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги може бути як позитивним моментом фінансово-господарської діяльності, так і негативним. Якщо вона є в межах сум та термінів, що передбачені договорами, то це надає можливість користуватися деякий час додатковими фінансовими ресурсами. З іншого боку, за наявності значних сум кредиторської заборгованості відбувається зниження показників платоспроможності суб'єктів господарювання, що може стати причиною відмови третіх сторін (контрагентів, фінансових установ і т. д.) від співпраці [6, с. 420].

У господарській діяльності підприємств виникають обставини, які впливають на своєчасне виконання зобов'язань або взагалі припиняють їх здійснення. Такими обставинами можуть бути тимчасова або стійка фінансова неплатоспроможність, банкрутство, надзвичайні події. Це означає, що при здійсненні операцій із розрахунків з постачальниками та підрядниками у бухгалтерському обліку може виникати як дебіторська заборгованість – у випадку здійснення передоплати, так і кредиторська заборгованість – за умови такої оплати або іншого погашення зобов'язань. Виконання своєчасної перевірки розрахунків з постачальниками та підрядниками, попередження прострочення кредиторської заборгованості повинні бути основою в організації їх обліку.

Аналізуючи Баланс (Звіт про фінансовий стан), можна прослідкувати вплив частки зобов'язань за товари, роботи, послуги у пасивах підприємства на його ліквідність шляхом розрахунку коефіцієнтів ліквідності, які характеризують здатність суб'єкта господарювання погашати короткострокові боргові зобов'язання і конвертувати свої активи в грошові кошти [8, с. 902].

Таким чином, розмір заборгованості підприємства перед постачальниками та підрядниками прямо впливає на показники ліквідності. Між ліквідністю та даним видом заборгованості існує обернена залежність: чим вищий рівень поточної кредиторської заборгованості, тим нижчий рівень ліквідності.

Головною причиною виникнення розрахункових операцій з постачальниками та підрядниками є укладення договору. При цьому виникає юридичне зобов'язання, яке не відображається на рахунках бухгалтерського обліку та в балансі. Це зобов'язання з'явиться в обліку лише після того, як суб'єкти господарювання перейдуть до виконання взятих на себе обов'язків і відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» його оцінка буде достовірно визначена та існуватиме ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення [4].

У випадку невиконання укладеного договору, така ситуація може призвести до штрафних санкцій. Ця заборгованість також має відображатися у бухгалтерському обліку для забезпечення користувачів фінансової звітності досто-

вірною та обґрунтованою інформацією про борги підприємства та його платоспроможність.

Для вирішення цієї проблеми варто відобразити юридичні зобов'язання в позабалансовому обліку, використовуючи рахунок 042 «Непередбачені зобов'язання». Доцільним є також зазначення інформації про юридичні зобов'язання і у примітках до фінансової звітності. Після перетворення юридичних зобов'язань на такі, що відповідають усім критеріям бухгалтерського обліку, їх потрібно виключати з позабалансового обліку та відображати як на балансових рахунках, так і у балансі підприємства [7, с. 100].

Для обліку розрахунків із постачальниками та підрядниками за одержані товарно-матеріальні цінності, виконанні роботи та надані послуги використовується рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», який має лише три субрахунки:

- 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»;
- 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками»;
- 633 «Розрахунки з учасниками ПФГ».

Така деталізація є, беззаперечно, доречною та зручною, але, на нашу думку, вона є не достатньою детальною.

Погоджуючись з думкою вітчизняних науковців [6, с. 421], вважаємо за доцільне запропонувати узагальнити і водночас деталізувати інформацію щодо кредиторської заборгованості за конкретними договорами (постачальниками) шляхом введення субрахунків 2-го порядку до рахунка 63:

- 631.1 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками щодо непростроченої заборгованості»;
- 631.2 «Прострочена заборгованість перед вітчизняними постачальниками»;
- 631.3 «Безнадійна заборгованість перед вітчизняними постачальниками»;
- 632.1 «Розрахунки з іноземними постачальниками щодо непростроченої заборгованості»;
- 632.2 «Прострочена заборгованість перед іноземними постачальниками»;
- 632.3 «Безнадійна заборгованість перед іноземними постачальниками».

Застосування в обліку цих рахунків сприятиме контролю за кредиторською заборгованістю, термінами її сплати, що дасть змогу більш правильно планувати розрахунки з постачальниками та підрядниками.

Серед шляхів удосконалення обліку розрахунків з кредиторами виділяють формування «Реєстру документів до сплати», який буде включати такі статті: назва постачальника, договір (дата і номер), сума заборгованості, кінцеве сальдо за кожним постачальником, терміни погашення, номер аналітичного рахунку [6, с. 422].

Зазначений реєстр надасть змогу контролювати будь-яку заборгованість за аналітичним рахунком та сформулювати інформацію про суми боргу за кожним кредитором, накопичуючи при цьому інформацію протягом місяця.

На нашу думку, особливу увагу керівництво підприємства повинне приділяти залишкам рахунків, що обліковують прострочену заборгованість, щоб своєчасно вживати необхідні жорсткі заходи. Також ми вважаємо, що є несправедливим та не-

правильним те, що залишки цих рахунків ніяким чином не акцентуються у фінансовій звітності.

Тому слушною є пропозиція Я.М. Демченко та В.М. Прохорова щодо відображення простроченої кредиторської заборгованості перед постачальниками та підрядниками у фінансовій звітності, а саме: до Балансу (Звіту про фінансовий стан) під рядком 1615 «Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги» додати рядок 1616 з назвою «у тому числі прострочена кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги» [7, с. 106].

Це сприятиме посиленню інформативності звітності підприємства, допоможе постачальникам краще розуміти якість майбутніх економічних відносин із даним суб'єктом господарювання.

Висновки та пропозиції. Організація обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками повинна забезпечити своєчасний контроль та попередження прострочення кредиторської заборгованості. Адже від правильного та своєчасного ведення розрахунків, достовірного відображення інформації в обліку і звітності сьогодні залежить стан та перспективи розвитку підприємства завтра.

За результатами проведеного дослідження сформульовано такі висновки та пропозиції:

1. Підтримання поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на опти-

мальному рівні надає можливість користуватися деякий час додатковими фінансовими ресурсами. В цьому випадку вона позитивно впливає на діяльність підприємства.

2. У момент укладення договору з постачальниками та підрядниками юридичні зобов'язання слід відображати на позабалансовому рахунку 042 «Непередбачені зобов'язання» та у примітках до фінансової звітності. Після ж набуття юридичними зобов'язаннями усіх критеріїв відповідності бухгалтерського обліку, їх потрібно виключити з позабалансового рахунку і відображати на балансових рахунках та у балансі підприємства.

3. Доцільно відкривати субрахунки другого порядку, які відображатимуть непрострочену, прострочену та безнадійну заборгованість.

4. Для підвищеного контролю та правильного управління кредиторською заборгованістю підприємства потрібно використовувати «Реєстр документів до сплати».

5. Для більш повного відображення фінансового стану підприємства варто доповнити Баланс (Звіт про фінансовий стан) інформацією про прострочену кредиторську заборгованість.

Наведені вище пропозиції сприятимуть оптимізації обліку та контролю зобов'язань перед постачальниками та підрядниками, а також їх достовірного відображення у фінансовій звітності.

Список літератури:

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
6. Бабенко Л.В., Фесенко В.В., Цьома К.Ю. Прикладні аспекти обліку та внутрішнього контролю розрахунків із постачальниками і підрядниками // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2016. – № 4(04). – С. 419-424.
7. Демченко Я.М., Прохорова В.М. Шляхи вдосконалення обліку ро-зрахунків з постачальниками та підрядниками // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2014. – № 1(28). – С. 96-108.
8. Чайка Т.Ю., Лошакова С.Є., Водоріз Я.С. Розрахунок коефіцієнтів ліквідності за балансом, урахування фінансових і виробничих особливостей підприємства під час здійснення коефіцієнтного аналізу ліквідності // Економіка і суспільство. – 2018. – № 15. – С. 900-908.

Махня І.Н., Дудлив Н.А.

Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

ОТОБРАЖЕНИЕ ТЕКУЩЕЙ КРЕДИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ ПЕРЕД ПОСТАВЩИКАМИ И ПОДРЯДЧИКАМИ В ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ

Аннотация

В статье проанализирована экономическая сущность текущей кредиторской задолженности перед поставщиками и подрядчиками. Обосновано значение достоверного ее отражения в финансовой отчетности предприятия. Рассмотрены проблемные вопросы учета такой задолженности. Исследованы следующие аспекты: отображение юридических обязательств в забалансовом учете; введение дополнительных аналитических счетов к счету 63 «Расчеты с поставщиками и подрядчиками»; дополнение Баланса (Отчета о финансовом состоянии) информацией о просроченной кредиторской задолженности. Предложены направления совершенствования учета текущих обязательств предприятия.

Ключевые слова: обязательства, текущая кредиторская задолженность, поставщики, подрядчики, предприятие, финансовая отчетность.

Makhynia I.M., Dudliv N.O.

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

DISPLAY CURRENT ACCOUNTS PAYABLE TO SUPPLIERS AND CONTRACTORS IN THE FINANCIAL STATEMENTS

Summary

The article analyzes the economic essence of current payables to suppliers and contractors. The significance of its reliable reflection in the financial statements of the enterprise is substantiated. The problematic issues of accounting for such debt are considered. The following aspects have been investigated: reflection of legal obligations in off-balance sheet accounting; introduction of additional analytical accounts into account 63 "Payments with suppliers and contractors"; addition to the Balance Sheet (Statement of financial position) information about overdue accounts payable. Areas of improvement of accounting of current liabilities at the enterprise are offered.

Keywords: obligations, current payables, suppliers, contractors, enterprises, financial reporting.